

Aan:  
Leden van de gemeenteraad  
cc college van B&W  
cc pers

BEZOEKADRES:  
RAADHUIS  
DUDOKPARK 1  
TELEFOONNUMMER 14035  
WWW.HILVERSUM.NL

DATUM 2 juni 2020  
ONS KENMERK 596762  
BEHANDELD DOOR Dhr. F. Schraeverus / Dhr. M. van Oosterom  
TELEFOON (035) 629 2097  
BIJLAGEN  
BETREFT Bestuurlijke reactie op verslag van bevindingen PSA over  
de jaarstukken 2019

Geachte dames en heren,

De jaarstukken 2019 zijn eerder dan voorgaande jaren bij u aangeleverd. De behandeling van de jaarstukken in de raad is hierdoor met één maand vervroegd. Ondanks de maatregelen rondom de coronapandemie, met onder andere als gevolg een latere aanlevering van de eindverantwoording van de Regio Gooi- en Vechtstreek is hiermee aan de wens van de raad voldaan.

Uit de interne controle van het VIC-team is gebleken dat we meer in control zijn; het aantal fouten en wijzigingen in de jaarstukken is aanzienlijk verminderd ten opzichte van voorgaande jaren. Dit beeld wordt ook bevestigd in het (concept) verslag van bevindingen van onze externe accountant. PSA geeft in de inleiding aan dat “ten opzichte van 2018 de kwaliteit van de oplevering een forse verbetering liet zien. De tijdige aanlevering, die veelal ook volledig was en vooral van een kwalitatief beter niveau dan vorig jaar, hebben een positieve impact op het controleproces gehad.”

Op het door PSA uitgebrachte rapport naar aanleiding van de controle van de jaarstukken hebben wij een reactie opgesteld. Deze reactie is evenals de rapportage van de accountant te zien als een aanvulling op de jaarstukken zelf en maakt onderdeel uit van het openbare jaarstukkenpakket.

Gestart wordt met een beknopte bestuurlijke samenvatting (1) van het accountantsverslag. Vervolgens wordt wat uitgebreider stilgestaan bij de diverse onderdelen (2,3 en 4) van de jaarrekeningcontrole. In de onderdelen 2,3 en 4 beperken wij onze reactie tot de onderwerpen waarop het noodzakelijk is te reageren of waarover nadere informatie verstrekt kan worden.

## **1. Bestuurlijke samenvatting**

### *1.1 Reikwijdte van de controle en controleproces 2019*

Tijdens de controle door de accountant is op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking van de reikwijdte van zijn controle. Verder vermeldt de accountant dat tijdens de uitvoering van de oorspronkelijke controleplanning er zich geen wijzigingen van materieel belang in de reikwijdte hebben voorgedaan. De accountant constateert dat de kwaliteit van oplevering een forse verbetering laat zien ten opzichte van 2018, hetgeen een positief effect heeft gehad op het controleproces. Een belangrijke reden is dat de betrokkenheid vanuit de organisatie bij de totstandkoming van de controle informatie veel groter was dan in voorgaande jaren het geval was. Geadviseerd wordt deze positieve ontwikkeling voort te zetten en het jaarrekeningtraject te evalueren.

### *1.2 Gehanteerde toleranties met als gevolg het volgende resultaat.*

De accountant heeft de volgende controleverschillen (fouten en onzekerheden) geconstateerd:

- ✓ Er is sprake van onrechtmatige aanbestedingen (fout) voor een totaalbedrag ad € 1,1 miljoen, als gevolg van het niet naleven van Europese aanbestedingsregels;
- ✓ Onzekerheden Persoonsgebonden budgetten WMO en Jeugdhulp
- ✓ Onzekerheden verstrekkingen Jeugd en WMO

Daarnaast zijn er gedurende de controle verschillen gecorrigeerd in de jaarstukken. Er is buiten bovenstaande niet gecorrigeerde fouten inzake getrouwheid en rechtmatigheid, geen sprake van overige controleverschillen (fouten en onzekerheden).

*Reactie:*

De onzekerheden met betrekking tot het Sociaal Domein zijn niet alleen voor Hilversum van toepassing. Landelijk worden hier veel gemeenten mee geconfronteerd. Dit als gevolg dat de zorginstellingen niet aan de vereiste verantwoording hebben voldaan.

De onrechtmatige aanbestedingen hebben voor een belangrijk deel betrekking op doorlopende onrechtmatigheden vanuit voorgaande jaren. De ambitie van het college is om de komende jaren de omvang van deze fouten verder te laten afnemen.

*1.3 De jaarrekening geeft een getrouw beeld en er is rechtmatig gehandeld.*

Bij de jaarrekening 2019 wordt een goedkeurende controleverklaring voor zowel de getrouwheid als de financiële rechtmatigheid verstrekt. De geconstateerde, niet-gecorrigeerde controleverschillen ten aanzien van de getrouwheid en de rechtmatigheid vallen binnen de vastgestelde toleranties.

*1.4 De interne financiële beheersing is adequaat in het kader van de jaarrekeningcontrole.*

De accountant heeft de opzet, het bestaan en de werking van de interne beheersingsmaatregelen die relevant zijn voor de betrouwbaarheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens beoordeeld. Geconcludeerd is dat deze interne beheersingsmaatregelen voldoende functioneren.

## **2. Uitkomsten en bevindingen jaarrekeningcontrole**

*2.1 Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening.*

Bij de controle zijn geen tegenstrijdigheden tussen het jaarverslag en de jaarrekening geconstateerd. Het jaarverslag en de jaarrekening zijn goed met elkaar verenigbaar.

*2.2 De grondslagen van de jaarrekening 2019 zijn aanvaardbaar.*

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen zijn uiteengezet in de grondslagen van de jaarrekening 2019. In 2019 zijn er geen wijzigingen geweest in toegepaste verslaggevingsgrondslagen die een aanzienlijke invloed hebben op de baten en lasten of de financiële positie.

*2.3 Het BBV wordt nageleefd.*

De gemeente heeft de wettelijke verslagleggingsregels nageleefd.

*2.4 De grondexploitaties zijn deugdelijk geactualiseerd en bijgesteld.*

De accountant heeft vastgesteld dat de uitgangspunten en veronderstellingen redelijk zijn tegen de achtergrond van de werkelijke uitkomsten in voorafgaande verslagperiodes, de huidige economische ontwikkeling en niet strijdig zijn met voornemens van de gemeenteraad, het college en het management. Geadviseerd wordt de frequentie van het actualiseren van de grondexploitatieberekeningen op het huidige niveau te handhaven en de resultaatverwachtingen van de grondexploitatie nauwlettend te blijven monitoren, gekoppeld aan toekomstige besluitvorming.

*Reactie:*

Net als de accountant zijn wij van mening dat het van belang is om de frequentie van het actualiseren van de grondexploitatie op het huidige niveau te houden. Ook zullen we de resultaatverwachtingen van de grondexploitaties nauwlettend blijven monitoren in combinatie met toekomstige besluitvorming en veranderende verslaggevingsregels.

*2.5 De kwaliteit van de onderbouwingen en inschattingen bij het opstellen van de jaarrekening.*

Er zijn voorzieningen gevormd voor verliezen, risico's of verplichtingen die hun oorsprong vinden in het huidige boekjaar of eerdere boekjaren, maar waarvan de (verwachte) uitgaven in de toekomst liggen. Binnen de voorzieningen wordt, conform het BBV, onderscheid gemaakt naar voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's, ter egalisering van kosten (groot onderhoud) en voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is. Deze zijn naar hun aard gebaseerd op veronderstellingen en schattingen van het management en het college.

De accountant is van mening dat de gehanteerde uitgangspunten voor schattingen reëel en consistent zijn toegepast.

## *2.6 Effect rekenrente in de Pensioenvoorziening verwerkt*

Uw gemeente betaalt voor (gewezen) wethouders in de periode voor het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd premies aan een verzekeraar waarmee in principe voldoende kapitaal opgebouwd moet (kunnen) worden om vanaf het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd de pensioenuitkeringen uit te betalen. Op het moment van bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd laat uw gemeente het opgebouwde kapitaal aan zichzelf uitkeren en vormt hiervoor een pensioenvoorziening, waaruit de pensioenuitkeringen worden betaald. Voor zowel de pensioenen in opbouw als de reeds ingegane pensioenen is een aantal factoren van invloed op de voorziening die ultimo elk boekjaar benodigd is. Daarvan zijn met name de behaalde beleggingsresultaten, de levensverwachting en de voorgeschreven rekenrente van belang. Uw gemeente laat om de juiste omvang van de voorziening te bepalen voor de ingegane pensioenen jaarlijks een actuariële berekening maken als onderbouwing voor de voorziening. Deze berekeningen gaven aan dat in 2019 € 750.000 in voorziening pensioenverplichtingen wethouders gestort moest worden (geraamd was € 100.000). De belangrijkste oorzaak is verlaging van de voorgeschreven rekenrente van 1,648% naar 0,29 %. Voor de wethouders voor wie het pensioen nog niet is ingegaan betaalt u premies bij een verzekeraar. Jaarlijks verstrekt de verzekeraar een overzicht van de met premies opgebouwde tegoeden en de op basis van actuariële benodigde tegoeden. Een eventueel tekort wordt door uw gemeente voorzien. In de concept-jaarrekening was uitgegaan van de berekende tekorten op basis van de (relatief hoge) rekenrente van 2019. Daarmee werd een afwijkende grondslag gehanteerd als voor de reeds ingegane pensioenen. Dit is niet passend. Op basis van een (niet actuariële) benadering heeft het college de benodigde voorziening alsnog ingeschat op de basis van de lagere rekenrente van 0,29%. De benodigde extra dotatie aan de voorziening voor dit deel van de pensioenen nam daardoor met circa € 340.000 toe, wel bedrag ten laste van het jaarresultaat 2019 extra aan de voorziening is gedoteerd. Op basis van actuariële berekeningen zal volgend jaar blijken of deze extra toevoeging passend is geweest. Het college en wij schatten in datgeen sprake kan zijn van een materiële afwijking door deze onzekerheid in de schatting.

## *2.7 Begrotingsoverschrijdingen zijn goed toegelicht in de jaarrekening 2019.*

Het systeem van budgetbeheer en –bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de raad.

### *Reactie:*

Rekening houdend met de uitgangspunten voor wat betreft begrotingsafwijkingen zoals die zijn opgenomen in het controleprotocol 2019 en hetgeen aanvullend in artikel 212 GW-verordening is opgenomen, kunnen deze begrotingsafwijkingen alsnog via vaststelling van de jaarrekening worden geaccordeerd.

## *2.8 Geen fouten en/of onzekerheden in de SiSa-bijlage 2019 geconstateerd.*

De SiSa-bijlage is gecontroleerd op basis van de nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2019. Op grond hiervan is de getrouwheid en rechtmatigheid van de in de SiSa-bijlage verantwoorde gegevens vastgesteld.

## *2.9 De Wet normering topinkomens (WNT) is nageleefd.*

Vastgesteld is dat de bezoldigingen over 2019 van de gemeente Hilversum niet strijdig zijn met de WNT en dat de jaarrekening 2019 voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.

# **3. Interne beheersing**

## *3.1 De interne (financiële) beheersing is adequaat in het kader van de jaarrekeningcontrole.*

## *3.2 Frauderisico-analyse is uitgevoerd en beleid ter beheersing wordt afgestemd.*

Uit de gesprekken die zijn gevoerd en de vastleggingen die zijn gedaan, blijkt het belang dat gehecht wordt aan het vermijden en ontdekken van fraude.

De accountant heeft vastgesteld dat het periodiek actualiseren van deze (fraude)risico-analyse plaats vindt in de organisatie en een gestructureerd proces hieromtrent.

Geadviseerd wordt de analyse blijvend te monitoren, het proces hieromtrent te bewaken en de auditcommissie en de gemeenteraad hierover periodiek te informeren.

**Reactie:**

Wij zijn verheugd in het feit dat ook de accountant heeft onderkend dat onze inspanningen op het gebied van de risico-analyse hun vruchten hebben afgeworpen. Los van het gegeven advies hecht onze gemeente namelijk ook zelf aan een geborgde 'in control' positie. Het proces van risicobeheersing zoals dat is ingezet is gericht op blijvende monitoring van alle onderkende risico's en rapportage hierover. Ofschoon hiervoor alle maatregelen zijn getroffen is de periode echter nog te kort om aan te tonen dat er sprake is van borging van het proces. Hierop zal op advies van Concerncontrol door de directie worden toegezien.

## **Specifieke Adviezen**

### **1. Informatiewaarde paragraaf onderhoud Kapitaalgoederen kan versterkt worden**

Omdat de begroting en jaarstukken 2020 zich (alleen) richten op projecten die in 2020 starten en de realisatie daarvan, brengt deze werkwijze met zich mee dat u via de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen de komende jaren geen informatie krijgt over de totale afwikkeling van de projecten die gestart zijn in 2019 in de jaren 2020 en 2021. Eveneens heeft u via deze paragraaf geen inzicht gehad in de afwikkeling van in 2017 en 2018 gestarte projecten. *Wij adviseren u na te gaan hoe de informatiewaarde van de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen op dit aspect versterkt kan worden.*

### **2. Wet normering topinkomens (WNT) – verantwoording en anticumulatie bepaling**

Wij hebben de juistheid en volledigheid van de WNT toelichting zoals opgenomen in de jaarrekening gecontroleerd en hebben vastgesteld dat de toelichting voldoet aan de daaraan te stellen eisen. In 2019 is voor geen van de topfunctionarissen en overige medewerkers sprake van een overschrijding van de grensbedragen. Bij de controle van de WNT-verantwoording 2019 stelden wij wel vast dat geen sprake was van (zichtbare) interne controle op de opgestelde WNT-verantwoording zoals bedoeld in onderdeel 2.2.2. van de Regeling Controleprotocol 2019. *Wij adviseren u in het vervolg, de daar genoemde (en door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties verwachte) maatregelen van interne beheersing zichtbaar te maken.*

### **3. Verantwoording van lasten in het juiste jaar**

Bij de controle stelden wij vast dat voor een bedrag aan lasten van circa € 41.000 in het boekjaar 2020 is verantwoord, terwijl dit kosten betreft die hadden moeten worden toegerekend aan het boekjaar 2019. Het resultaat 2019 is hiermee positief beïnvloed. Uw VIC-team heeft deze fout geanalyseerd en is tot de conclusie gekomen dat sprake is van een incidentele fout. Dat houdt in dat een dergelijke fout vaker voor kan komen. Wij hebben aanvullende controlewerkzaamheden verricht en zijn tot de conclusie gekomen dat geen sprake kan zijn van een resterende materiële fout in 2019. *Wij adviseren u toe te zien op de juiste verantwoording van lasten in het juiste boekjaar.*

### **4. Actualiseer uw M&O-beleid**

In de kadernota rechtmatigheid (commissie BBV) doet de commissie BBV de aanbeveling om een overkoepelend beleidsstuk voor misbruik en oneigenlijk gebruik (M&O) op te stellen. Deze bevat naast de filosofie, algemene uitgangspunten en risicoanalyse ook maatregelen ter voorkoming en afdoening. Wanneer de accountant vaststelt dat het M&O-beleid (op onderdelen) niet actueel is en/of vaststelt dat de er geen M&O-beleid bestaat of het M&O-beleid feitelijk niet wordt nageleefd, rapporteert de accountant dat in het verslag van bevindingen. Dit weegt niet mee naar het oordeel van de accountant over de financiële rechtmatigheid. Binnen uw gemeente is een dergelijk beleid aanwezig. Dit beleid dateert van 2012 en is nadien niet (meer) geactualiseerd. *Wij adviseren u te onderzoeken of, mede als gevolg van het toegenomen beroep op uw gemeente vanuit uw burgers en andere belanghebbenden als gevolg van de corona-crisis, het wenselijk is om uw M&O-beleid te actualiseren.* Wij hebben overigens vernomen dat hiertoe inmiddels initiatieven zijn genomen door uw gemeente.

### **5. De interne beheersing met betrekking tot inkomende subsidies is in het afgelopen jaar versterkt door het actualiseren c.q. opnieuw opstellen van een centraal inkomend subsidieregister.**

Uit de (interne) controle is gebleken dat de informatie die in het subsidieregister was opgenomen, niet geheel juist en volledig was. Hier heeft het college actie op ondernomen. Het inkomende subsidieregister heeft als doel een juiste en volledige financiële verwerking van subsidiebatens in de financiële administratie te waarborgen en zal ondersteunend zijn op welke wijze een projectadministratie moet worden ingericht om de voortgang van projecten te monitoren en inzicht te verkrijgen in de subsidiabele kosten. *Wij adviseren u deze positieve ontwikkeling te blijven monitoren.*

## **6. Er zijn flinke stappen gezet om het vastgoedbeheersysteem (VBS) te vullen.**

Bekende objecten zijn ingevoerd en tevens is daarvan het bestaan en eigendom intern vastgesteld. VBS zal daarmee op korte termijn onder meer de basis worden voor het in rekening brengen van verhuuropbrengsten. Op dit moment ervaart het college nog dat het vaststellen van de volledigheid van de huuropbrengsten niet eenvoudig is op basis van de informatie die in VBS is opgenomen. De volledigheid van de primaire (objecten)registratie is namelijk nog niet geheel geborgd. Er wordt onderzocht of al de objecten in VBS zijn opgenomen door verbanden te leggen met onder andere het kadaster, uw verzekeringspolissen en WOZ-gegevens. Dit zijn sterke controles, waarvan wij u *adviseren deze ook goed vast te leggen en te documenteren.* Wanneer deze stap genomen is, ondersteunt VBS in grote mate het juist, tijdig en volledig in rekening brengen van huuropbrengsten. Door periodieke verbanden te gaan leggen tussen de financiële administratie en VBS kan het college tevens de adequate verwerking in de financiële administratie vaststellen.

## **7. Rechtmatigheidsverantwoording**

Op 20 maart 2020 heeft de Commissie BADO (Bedrijfsvoering Auditing Decentrale Overheden) de notitie Rechtmatigheidsverantwoording gepubliceerd. De doelstelling van deze notitie is om met een handreiking helderheid te scheppen over de gevolgen van de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording. Ook hierin komen de rollen en de verantwoordelijken in terug. *Wij adviseren u in uw voorbereiding op de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording kennis te nemen van deze notitie.*

## **8. Activering voorbereidingskosten niet zonder risico**

Op de balans zijn per 31 december 2019 onder de immateriële vaste activa (kosten van onderzoek en ontwikkeling; voorbereidingskosten) de sloopkosten van het voormalige GAK-gebouw geactiveerd voor een bedrag van € 843.000. Op deze kosten wordt vooralsnog niet afgeschreven, omdat u voornemens bent deze kosten in te brengen in een toekomstige, nog op te stellen en door u vast te stellen grondexploitatie.

Het Bbv staat het activeren van voorbereidingskosten toe, wanneer voldaan wordt aan de volgende voorwaarden uit de notitie grondexploitatie van de commissie Bbv:

1. de kosten moeten passen binnen specifieke (wettelijke) definities; en
2. de kosten mogen maximaal 5 jaar geactiveerd blijven staan onder de immateriële vaste activa; na maximaal 5 jaar moeten de kosten hebben geleid tot een actieve grondexploitatie en kunnen dan daarin worden ingebracht, dan wel worden afgeboekt ten laste van het jaarresultaat; en
3. plannen tot ontwikkeling van de grond waarvoor de voorbereidingskosten worden gemaakt, moeten bestuurlijke instemming hebben, blijkend uit een raadsbesluit.

Wanneer dit niet het geval is (of wanneer in de periode ervoor blijkt dat alsnog geen grondexploitatie zal worden geopend) dienen de kosten alsnog en direct ten laste van het resultaat gebracht te worden. *Wij adviseren u derhalve om te bewaken dat deze termijn gerealiseerd wordt. Tevens is het van belang de thans geactiveerde kosten mee te nemen in de nog op te stellen grondexploitatie, omdat deze impact hebben op de waardering en het toekomstige resultaat van de nog te openen grondexploitatie.* In het geval deze verlieslatend blijkt te zijn, dient uiteraard voor het verwachte verlies een voorziening gevormd te worden ten laste van het resultaat.

## **9. Actualisatie en bijstelling Grondexploitaties**

Het geïnvesteerd vermogen in de exploitatie Egelshoek bedroeg 31 december 2018 €501.000. Deze kosten waren geheel gedekt uit de, in 2018 getroffen, voorziening planexploitaties. Op basis van het verwachte verlies was de voorziening ultimo 2018 voor een bedrag van in totaal € 2.905.000 getroffen.

Hiervan was € 501.000 in minder gebracht op de gemaakte kosten. Het restant (€ 2.404.000) was credit op de balans gepresenteerd onder de voorzieningen.

Op basis van de actualisatie van de grondexploitatie in 2020, is, ten laste van het boekjaar 2019, een bedrag van € 164.000 aanvullend in de voorziening planexploitaties gestort, zodat hierin € 2.568.000 reesteerde voor het saldo van nog te maken kosten en nog te realiseren opbrengsten. Het saldo van de gerealiseerde baten en lasten in deze grondexploitatie over het jaar 2019 bedraagt € 2.638.000. Van dit bedrag is € 2.568.000 ten laste van de voorziening gebracht, welke daarmee nihil is geworden. Het resterende bedrag ad € 70.000 is verantwoord onder de bouwgronden in exploitatie. Het college verwacht dit bedrag mogelijk nog te kunnen dekken uit toekomstige nog te realiseren baten. De meest recente actualisatie van de grondexploitatie geeft echter aan dat de nog te maken kosten op circa € 261.000 zijn ingeschat en de nog te verwachten opbrengsten op € 270.000. Het verwacht resultaat is dan € 61.000 nadelig (eindwaarde). *Wij adviseren u de (financiële) voortgang van de exploitatie te blijven bewaken. Bij tegenvallers zal in 2020 aanvullend voorzien (moeten) worden.*

Hoogachtend,

Burgemeester en wethouders van Hilversum,

de gemeentesecretaris,                      burgemeester,

D. Emmer

P.I. Broertjes